

РОЛЬ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В ФОРМУВАННІ ТА ФУНКЦІОНУВАННІ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ

Кім М.М., д.е.н, професор, Чатченко Т.В., к.е.н., доцент

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Дефорж С.Ю. к. е. н. доцент

Харківський автомобільно-дорожній університет

Достатній дохід – це основа економічної свободи та творчої діяльності людини, її поважного статусу в суспільстві, умова сімейного благополуччя

В статті розглянуто роль розподілу доходів населення і політики їх перерозподілу в формуванні та функціонуванні середнього класу.

Ключові слова: середній клас, доходи населення, фактори диференціації його доходів, державна політика перерозподілу доходів.

Актуальність проблеми середнього класу зумовлена тим, що в розвинутих країнах Заходу цей клас є основою соціально-економічної стабільності та порядку соціуму і громадянського суспільства, виступає інтегратором усіх соціальних класів і страт А в пострадянських країнах середній клас (СК) виконує також роль двигуна соціально-економічних реформ, генератора економічних, соціальних, культурних і інституціональних змін.

Проблемою формування і функціонування СК, спираючись на теорії соціально-класової структури К. Маркса і М. Вебера, займаються такі російські та українські соціологи і економісти, як Т.І. Заславська, В.В. Радаєв, О.І. Шкаратан, Н.Є. Тихонова, Л.Я.Беляєва, М.К. Горшков, О.Ю. Чепуренко, Т.М. Малева, Л.А. Хахуліна, Е.М. Лібанова, С.О. Макєєв, Є.І. Головаха, С.М.Оксамітна, О.В. Симончук, Л.Антошкіна та ін.

Мета даної статті – визначити роль розподілу доходів населення і політики їх перерозподілу в формуванні та функціонуванні середнього класу, зокрема в пострадянському соціальному просторі України та Росії.

Перш за все, треба дати визначення СК, щоб обмежити дослідження з обраної теми. Ми виходимо із того, що середній клас – соціально-економічна сукупність різнорідних соціальних страт, які з'єднані виконанням специфічних суспільних функцій (підтримання соціальної стабільності та порядку в соціумі, збереження і передача соціокультурних цінностей нації прийдешнім поколінням, відтворення масової кваліфікованої робочої сили), здійсненням активної продуктивної економічної діяльності за допомогою в основному власних ресурсів, достатньо високим доходом. До складу СК відносяться: а) малі та середні підприємці („старий середній клас”); б) фахівці та професіонали („новий СК”); в) менеджери та управлінці, окрім вищого рівня; г) державні чиновники певного рівня і старші офіцери[докладніше дивіться – 6, с.109-112].

Узагальнюючим критерієм ідентифікації середнього класу є достатньо високий дохід, що має нижню і верхню межі. Він повинний бути такого рівня, щоб люди цього класу були спроможні забезпечити економічну самостійність і свободу, надати собі і дітям добру освіту, вести престижний спосіб життя. Це достатньо обґрунтований параметр для характеристики матеріальної забезпеченості людини в умовах панування ринку споживача і високої ліквідності грошей. Далі, дохід є виразом реалізації багатьох ресурсів, котрими володіє представник СК: матеріального багатства, збережень, освіти та кваліфікації. Це за умов розвинених країн Заходу. Дещо інакше в транзитивному суспільстві, особливо в пострадянському. Тут немає достатньої відповідності між прибутками суб'єктів господарювання та їхніми ресурсами, зокрема між зарплатою працівників і рівнем їх освіти та кваліфікації. Тому слід дохід як критерій доповнити, як справедливо пропонують багато

російських і українських учених, комплексним індексом матеріального положення, який інтегрує показники: душевий дохід, збереження, майно та ін. [11, с.45] або рівня життя, що враховує стан майна, житла, користування платними послугами тощо[10, с.140].

Доходи представляють собі безпосередній результат розподілу виробленого продукту. Це частка кожної людини та соціальної групи в створеному національному доході та, в кінцевому рахунку, в національному багатстві країни. Дохід виконує в системі господарювання насамперед стимулюючу та відтворювальну функції, в контексті даної статті він виступає інтегруючим критерієм ідентифікації середнього класу.

Для формування і функціонування СК суттєве значення має розподіл доходів між домогосподарствами і соціальними стратами. Світовий досвід свідчить, що для цього необхідна помірна, але відчутна диференціація доходів населення. На відміну від розриву, помірність у розподілі доходів сприяє функціонуванню середнього класу, але гальмує стимулюючу функцію розподілу. Підвищення його ефективності ставить межу посиленню помірності в диференціації доходів.

Усвідомлюючи суттєву роль цієї диференціації для становлення і функціонування СК, автори даної статті сконцентрували свою увагу на визначенні розподілу та перерозподілу в забезпеченні помірної диференціації доходів населення за допомогою децильного їх коефіцієнту. Разом з тим ми не заперечуємо значення інших факторів: забезпечення активної економічної діяльності, володіння ресурсами, високий рівень освіти та професіоналізм - у формуванні та розвитку середнього класу

Досвід розвинутих країн Заходу, накопичений протягом століття, привів до встановлення відношення доходів 10% найбагатших домогосподарств до доходів 10% найбідніших сімей (децильний коефіцієнт розшарування доходів населення – К-дец) становить 11,6 разів, у тому числі в Західній Європі 9,3 за результатами первісного розподілу в 2003 р. (див. табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво ВВП і доходи на душу населення по групах країн
(за ПКС нац. валют у дол. США, 2003р.) [3, с.85-94]

Групи країн	ВВП на душу, дол.	Доходи на душу населення, дол.	Відношення Х до І дециля (К - дец),рази
Розвинуті країни	30633	19292	11,6
Західна Європа	26838	15833	9,3
Країни, які розвиваються	4336	2464	31,5
Латинська Америка	7498	4852	56,8
Північна Африка, Близький і Середній Схід	6047	3476	21,5
Азія без Близького і Середнього Сходу	4117	2239	15,6
Східна Європа	10856	7949	8,5
СНД	6787	3630	15,7

Порівняння децильних коефіцієнтів розшарування населення по групах країн світу наводить на думку, що в світовому масштабі чим нижче рівень економічного розвитку груп країн, тим більше К-дец: він становить у розвинутих держав 11, 6 разів, тоді як у країнах, які розвиваються. – 31,5, в тому числі в Латинській Америці 56,8 разів, Північній Африці з Близьким і Середнім Сходом – 21,5, в Африці без Північної – 58,8 разів, в Азії без Бл. і Сер. Сходу – 15,6. Разом з тим треба відзначити, що кількісної (зворотної) відповідності між рівнем ВВП (доходів) і децильними коефіцієнтами нема. Так, в країнах Лат. Америки доходи на душу населення (4852 дол.) вдвічі перевищують показник розвиваючих країн в цілому (\$2464), а К-дец у 2 рази більш замість меншого. В Азії середнє душевий дохід (2239 дол.) майже рівний показнику розвиваючих країн в цілому, проте децильний коефіцієнт розшарування населення в 2 рази нижчий – 15,6. Зворотна залежність між рівнем доходів і К-дец підтверджується даними по групах країн Північної Африки з Бл. і Сер. Сходом, Африки південніше Сахари, Східної Європи та СНД. Таким чином, виходячи із закону великих чисел, можна вважати як

гіпотезу зворотну залежність між рівнем економічного розвитку групи країн і децильним коефіцієнтом доходів населення (домогосподарств). Разом з тим наведені дані статистики світу свідчать, що існує інші фактори, які впливають на К-дец.

Серед чинників, що впливають на розшарування населення за доходами, рівень і якість життя, безумовно, слід відмітити в історичному виміру соціально-економічну систему або формацію. Можна стверджувати, що протягом усієї після первісної історії діє всезагальна тенденція переходу від протилежності в умовах і рівні життя між багатими і бідними (рабство) до зменшення розриву і різниці (кріпацтво) і суттєвого зменшення (капіталізм і соціалізм). Розуміється, ця історична тенденція здійснювалась на основі величезного розвитку продуктивних сил людства.

За сучасних умов, коли у світі все більш розповсюджується така соціально-економічна система, як змішана економіка ринкового типу, вирішальну роль у визначенні факторів впливу на розшарування населення по доходах, на наш погляд, відіграє модель господарювання і соціально-трудових відносин. Вона є результатом історичного розвитку тієї чи іншої країни, втілює в собі національно-релігійні особливості, традиції та звичаї, трудовий менталітет та ін. Саме через цю модель діє рівень економічного розвитку країни на рівень і якість життя, соціальне розшарування населення по доходах.

Як відомо, сьогодні розрізняють такі соціально-економічні моделі господарювання та соціально-трудових відносин всередині змішаної економіки на ринковій основі як най розповсюджені: англосаксонську, європейську (континентальну), японську та китайську (двосекторну). В свою чергу, всередині європейсько-континентальної моделі виокремлюють германську (соціально ринкове господарство), скандинавську, середземноморську [4, с.42, 52-53]. Моделі відрізняються між собою за ступенем сполучення ринкового механізму і системи державного регулювання економіки. Тут порівняльний аналіз різних соціально-економічних моделей надається в контексті дослідження диференціації доходів домогосподарств.

Країнам англосаксонської моделі притаманні відносно велика свобода підприємницької діяльності роботодавців і більш висока диференціація заробітної плати і доходів. Тому тут децильний коефіцієнт розшарування населення по доходах більш високий: у США - 15,7 рази, Великій Британії – 13,6, в Новій Зеландії – 12,6, Австралії – 12,7 разів і Канаді – 10 [див. табл.2].

Протилежністю англосаксонській є скандинавська (або шведська чи соціал-демократична) модель. Їхні відмітні риси: сильна роль держави в перерозподілі доходів, повна зайнятість, егалітаризм і загальність соціального захисту населення [4, с.42, 45]. В країнах шведської моделі коефіцієнт розшарування населення по доходах набагато нижчий, ніж у англосаксів. К-дец становить у Швеції 6,2 рази (після перерозподілу 2,7), Норвегії – 6,0 (3,0), Данії – 8,2 (2,7) і Фінляндії – 5,7 (2,8). По рівню розшарування населення по доходах до скандинавських держав примикає Японія – 4,5 рази (3,3), де сильні колективізм і традиції.

Середнім ступенем розшарування доходів характеризується континентальна (германська) соціально-економічна модель: за результатами первісного розподілу в Німеччині К-дец рівний 6,9, Нідерландах – 9,0, Франції – 9,0, Австрії – 7,6, Бельгії – 7,8 тощо.

Серйозне значення для формування і функціонування середнього класу мають державна політика перерозподілу доходів і посилення політики з підвищення соціальної відповідальності у компаній, особливо крупних і процвітаючих корпорацій. У розвинутих країнах Заходу держави проводять політику перерозподілу доходів на користь бідних через прогресивне оподаткування, розвинені трансфертні платежі та соціальну допомогу. Про це наочно демонструють дані таблиці 2.

Насамперед треба зауважити, що з наведених у таблиці країн не відносяться до розвинених такі, як Мексика, Туреччина і Угорщина: в цих країнах доходи на душу населення складають відповідно 6395, 4792 і 9765 дол. при середнє душевому доході для розвинутих держав \$19292 [3, с.85]. Але показники цих країн зайвий раз підкреслюють гіпотезу – чим нижче рівень економічного розвитку, тим більше ступінь соціального розшарування населення по доходах як на стадії первісного їх розподілу, так і після перерозподілу. Та і частка середнього класу в цих трьох країнах становлять меншість населення в суспільстві, не їде в ніяке співставлення з розвинутими соціумами Заходу.

Таблиця 2

Показники відношення доходів* населення по крайніх децилях
у розвинутих країнах (X дециль до I, в разях) [8, с.22]

Країни	При первісному розподілі особистих доходів, 2003 р.	При остаточному розподілі особистих доходів (середина 90-х років)
Австралія	12,7	3,9
Австрія	7,6	3,0
Англія	13,6	4,1
Бельгія	7,8	3,2
Угорщина	8,8	3,4
Германія	6,9	3,7
Голландія	9,0	3,2
Греція	9,8	4,7
Данія	8,2	2,7
Ірландія	9,9	4,2
Італія	11,7	4,6
Канада	10,0	3,7
Мексика	43,1	11,3
Норвегія	6,0	3,0
США	15,7	5,5
Туреччина	13,3	6,8
Фінляндія	5,7	2,8
Франція	9,0	3,4
Швейцарія	9,7	3,1
Швеція	6,2	2,7
Японія	4,5	3,3

*Примітка: в доходи не включено т.зв. трансфертні платежі – пенсії, допомоги, стипендії та проценти з державних цінних паперів.

Насамперед треба зауважити, що з наведених у таблиці країн не відносяться до розвинених такі, як Мексика, Туреччина і Угорщина: в цих країнах доходи на душу населення складають відповідно 6395, 4792 і 9765 дол. при середньому душевому доході для розвинутих держав \$19292 [3, с.85]. Але показники цих країн зайвий раз підкреслюють гіпотезу – чим нижче рівень економічного розвитку, тим більше ступінь соціального розшарування населення по доходах як на стадії первісного їх розподілу, так і після перерозподілу. Та і частка середнього класу в цих трьох країнах становлять меншість населення в суспільстві, не їде в ніяке співставлення з розвинутими соціумами Заходу.

Дані таблиці 2 переконливо доводять про позитивну роль державного перерозподілу доходів задля зменшення нерівності в умовах і рівні життя. Так, децильний коефіцієнт доходів у результаті їх перерозподілу зменшився в США з 15,7 до 5,5 разів, Великій Британії – з 13,6 до 4,1, Швейцарії – з 9,7 до 3,1. Причому, цей коефіцієнт став менше і в тих країнах, де він був низьким, наприклад в Скандинавії: Швеції – з 6,0 до 2,7 рази, Норвегії – з 6,0 до 3,0 тощо. Таким чином, К-дец зменшився в розвинених країнах переважно 2-3 рази, причому в більшій мірі в тих державах, де він був більш високим до перерозподілу. Зменшення нерівності між соціальними стратами, стан помірної, але чутливої диференціації доходів між ними сприяє підтриманню та функціонуванню середнього класу в суспільстві.

Зменшення розшарування населення по доходах досягнуто, перш за все, за допомогою прогресивного оподаткування. Майже в усіх розвинутих країнах прибутковий податок носить прогресивний характер, вища його ставка досягає 50-60%. Тому в середині 1990 років в 13 країнах Заходу: Зах. Європі, Півн. Америці та Австралії – бідніші верстви населення (його 30%) сплачували

лише 8% загальної суми податків, а 30% - найбагатші – 59,4%. В той же час у 19 державах, в основному розвинутих, бідніші верстви – 30% усього населення одержували 36,2% усіх соціальних виплат, а найбагатші сім'ї – 30% населення – 25,9% [8, с.21].

Що торкається середніх верств населення (40% усієї його кількості), то їхня частка в загальній сумі соціальних виплат становить 37,9%. Проте податків вони сплачують на 7,3% менше, ніж їхня частка в загальній кількості населення. Важливіше інше – перерозподіл доходів, зменшуючи бідність у бідніших і багатство у багатших, створює загальний соціальний фон, більш сприятливий для функціонування середнього класу.

Щодо пострадянських країн слід зазначити, що в період ринкової трансформації, переходу від соціалістичного ладу до світлого царства капіталізму розшарування населення по доходах набагато збільшилось, що цілком природно. Радянський уклад життя був для всіх громадян, а новий лад у Росії та Україні для меншості обраних. В СНД в цілому децильний коефіцієнт по доходах населення зріс до 15,7 разів проти 3-4 разів у радянські часи та 8,5 у наших сусідів із Східної Європи. Більше детально співвідношення між показниками ВВП, доходів на душу населення і К-дец в пострадянських державах показує таблиця 3.

Аналізуючи дані таблиці 3, ми бачимо, що високий коефіцієнт розшарування населення в Росії – 14,8 – визначає великий його показник по СНД в цілому – 15,7, тому що на частку РФ припадає 70% ВВП Співдружності. В п'яти країнах із 12 К-дец коливається від 10 до 12. В Узбекистані та Киргизстані він дорівнює близько до 6 – гадаємо від занадто великої бідності. Найоптимальним серед розглядуваних країн, здається, є коефіцієнт розшарування в Білорусі та Казахстані - близько 7. При всієї повазі до такого видатного дослідника-міжнародника Б. Болотіна чимало українських учених і фахівців вважають коефіцієнт розшарування населення по доходах в Україні – 6,3 занадто заниженим. Так, за розрахунками С.І. Архієреєва, коефіцієнт цей рівний 18(1998)[1].

Таблиця 3

Виробництво ВВП і доходи на душу населення, децильний коефіцієнт по доходах в країнах СНД (за ПКС нац. валют, дол.. США)

Країни	Виробництво ВВП на душу населення, дол.**	Доходи на душу населення, дол.*	Децильний коефіцієнт, рази (Х дециль до І)*
Росія	11861	4690	14,8
Казахстан	8699	3934	7,1
Білорусь	8541	3667	6,9
Україна	5583	3060	6,3
Азербайджан	4648	2164	9,5
Вірменія	3903	3138	11,4
Грузія	3505	2444	12,1
Молдова	2362	1294	10,1
Киргизстан	1728	1149	6,0
Таджикистан	1413	917	7,9
Туркменія	5884*	2883	12,2
Узбекистан	1734*	1008	6,1
СНД ¹	9202	3630	15,7

Джерела: * Болотин Б. Разрыв в доходах населения[3].

** Иванов Ю. О глобальном международном сопоставлении ВВП по 146 странам мира[5].

Акад.. Ю.М.Пахомов оцінює його в 30 у недавньому минулому, а зараз (2007 р.) -40 разів. Про це свідчить і децильний коефіцієнт за основним джерелом доходів населення – заробітній платі в промисловості України, який збільшився з 6 разів у 1990 р. до 17 в 2005р., а з урахуванням тіньових

¹ По всім країнам СНД, крім Туркменистану і Узбекистану, в 2005 р.

доходів – 30 [7, с.17]. З цими даними кореспондує коефіцієнт Джини. За розрахунками Інституту економічного прогнозування, коефіцієнт Джини в Україні становив 74,3% (1998). А в Росії він був рівним 80%. Тоді як в країнах Західної Європи в ті часи становив 30%. США – 42,8 [4, с.20]. Як відомо, при повній рівності коефіцієнт Джини рівний 0, а при абсолютній нерівності –1. Ми вважаємо вірогідним, що децильний коефіцієнт розшарування доходів населення в Україні такий ж, як у Росії –десь 14-15 разів.

Важливіше інше : як у Росії, так і в Україні в результаті перерозподілу кінцеві доходи населення майже не відрізняються від первісних. Тому що в обох країнах слабкий державний вплив на сферу розподілу, велика частка тіньових прибутків і панує зрівняльний принцип прибуткового податку – 15% для всіх економічних суб'єктів: і для багатих, і для бідних. У нашій країні основне податкове навантаження припадає на бідне і середнє населення – в середині 2010-х років 95% прибуткового податку поступало в державний бюджет від доходів до 600 грн. у місяць [2, с 52].

Коли ми аналізуємо матеріальне розшарування за децильним чи квінтільним коефіцієнтом, великої уваги слід приділити, на нашу думку, їхній змістовності. Під змістовністю децилів (або квінтилів) ми розуміємо абсолютну величину або рівень доходів, особливо першого дециля, бо він є базою всієї структури доходів. Так, в Росії та США децильні коефіцієнти доходів майже однакові: відповідно 14,8 і 15,7. Проте їхня змістовність неспівставна – в Сполучених Штатах I дециль рівний \$4694, а Російській Федерації – лише 844 дол., або в 5,6 рази менше [3, 95–99]. Ще разуче порівняння інших країн. Ці коефіцієнти практично однакові в Норвегії та Швеції (відповідно 6,0 і 6,2), з одного боку, і Узбекистану та Киргизстану (6,1 і 6,0), - з іншого. Але люди I дециля в Норвегії мають 9685 дол., Швеції – 4702, тоді як в Узбекистані та Киргизстані – відповідно \$363 і 448 [Там же]. Зрозуміло, людям потрібні не абстрактні коефіцієнти, а реальні доходи, на що можна придбати споживчі товари та послуги.

Звідтіля – величезне і першочергове значення має реальна наповненість децилів, що залежить, перш за все, від рівня і темпів економічного зростання та ефективності виробництва. Тільки таким чином можна підвищувати змістовність коефіцієнта децилів.

Зрозуміло, якщо перші три дециля наповнюються більш високим економічним змістом, відповідно зросте і рівень доходів середніх верств (IV-VII децилі). Першочерговим завданням України, Росії та інших країн СНД є забезпечення сталого економічного росту. На відміну від багатьох постсоціалістичних і зокрема пострадянських держав, ми в Україні ще не досягли докризового рівня 1990 року. Насправді, починаючи з 2000 року, коли відродилось економічне зростання, ми в Україні маємо нерівномірні темпи: за даними Держкомстату, приріст ВВП складав щорічно від 5,2 до 12,1% до попереднього року за період 2000-2008 рр., крім 2005 і 2008 рр, коли відповідно становив 2,6 і 2,1%. За нашими розрахунками на основі офіційних даних Держкомстату, обсяг ВВП нашої країни в 2008р. був рівний 73,4% від 1990 р. Внаслідок різкого, рекордного в світі падіння виробництва в Україні протягом I півріччя 2009 р. сьогодні обсяг ВВП значно скоротився, за деякими оцінками , до 67% від рівня 1990 р.

Головна умова забезпечення сталого економічного зростання в сучасних умовах інформаційної революції та глобалізації – це перехід до інноваційного розвитку економіки. Між тим за показниками цього розвитку Україна відстає на цілі порядки від розвинених країн Заходу та багатьох нових індустріальних держав.

Серед чільних причин нестійкого розвитку української економіки треба особливо відзначити політичну нестабільність. Вона є основною причиною різкого падіння виробництва в 2005р.(трьох разові президентські вибори) і 2008 р. – протистояння колишніх учасників помаранчевої коаліції: команди Президента і БЮТ. Завдяки саме конфлікту між ними наша країна серед середніх держав одержала рекордне падіння виробництва в IV кварталі минулого року та I півріччі 2009р. під ударами світової фінансово-економічної кризи.

Щоб забезпечити сталий та інноваційний розвиток, слід, як показує світовий досвід, збільшувати інвестиції в 2-3 рази більше, ніж темпи зростання ВВП, чого в нашій країні нема. Не менш важливе – це випередження росту продуктивності праці над збільшенням заробітної плати та доходів. Між тим в Україні в останні часи заробітна плата і взагалі доходи населення з-за популістських міркувань постійно зростають більш високими темпами, ніж продуктивність праці[9]. Ми живемо в борг і за рахунок майбутніх поколінь. Час покінчити цю негідну практику господарювання.

Висновки. Виходячи з того, що помірна диференціація доходів населення є важливою умовою формування і функціонування середнього класу, автори даної статті зосередили увагу на дослідженні ролі розподілу і перерозподілу доходів у цьому процесі. В результаті дослідження ми дійшли наступних висновків.

1. На досягнення помірної диференціації доходів населення між його соціальними верствами впливає рівень економічного розвитку країни. Нами обґрунтовано гіпотезу зворотної залежності між рівнем економічного розвитку і ступенем соціального розширення населення в сучасних умовах.

2. Але рівень економічного розвитку суспільства впливає на майнове розширення населення через модель соціально-економічної системи всередині змішаної економіки ринкового типу. Серед розвинених країн Заходу найнижчий децильний коефіцієнт розширення населення по доходах мають держави скандинавської, або соціал-демократичної моделі господарювання і соціально-трудових відносин, а найвищий – країни англосаксонської моделі, середній ж ступінь притаманний державам європейсько-континентальної моделі.

3. Чільний вплив на скорочення нерівності між соціальними стратами та посиленню помірності в диференціації їх доходів чинить державна політика перерозподілу доходів за допомогою прогресивного оподаткування і системи розвинених трансфертів.

4. Уведено в науковий обіг поняття змістовності децилів, під котрої розуміється абсолютна величина доходів за кожним децилем, тобто реальна наповненість його доходами. Бо за однаковими за рівнем децильними коефіцієнтами в багатих і бідних країнах приховуються високі та низькі реальні доходи населення.

5. Щоб підвищити реальну наповненість децилів і рівень доходів у всіх соціальних верств населення, треба забезпечити стабільне економічне зростання, що є першочерговим завданням суспільства, особливо і зокрема в пострадянських країнах.

Література:

1. Архиреев С.И. Трансакционные издержки и неравенство в условиях рыночной трансформации: [монография]/ С. И. Архиреев. – Харьков: Бизнес Информ, 2000. – 288 с.
2. Борейко В. Направления усиления регулирующей функции налогов с граждан/ В. Борейко // Экономика Украины. – 2009. – № 1. – С.50– 57.
3. Болотин Б. Разрыв в доходах населения: данные мировой статистики/ Б. Болотин // МЭиМО. – 2005. – №7. – С.83– 99.
4. Дефорж С.Ю. Формирование социального рыночного хозяйства: институциональный аспект: [монография]/ С.Ю.Дефорж., И.А.Дмитриев., М.Н.Ким. – Харьков: ХНАДУ, 2007. – 160 с.
5. Иванов Ю. О глобальном международном сопоставлении ВВП по 146 странам мира/ Ю. Иванов // Вопросы экономики. – 2008. – №5. – С.22– 35.
6. Ким М.Н. Средний класс в постсоветском обществе: социально-экономические критерии и структура/ М.Н. Ким // Социальная экономика. – 2008. – № 3 - 4. – С.181– 195.
7. Куліков Г.Т. Мотивація трудової діяльності у системі ринкових відносин: автореф...док.економ. наук. – К.: Ін-т демогр. досліджень НАН, – 2006.
8. Никитин С. Личные доходы населения (на примере развитых стран)/ С. Никитин // МЭиМО. – 2007. – № 2. – С.16– 23.
9. Ревенко А. Продуктивність праці в сучасних умовах/ А. Ревенко // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 2. – С 32– 37.
10. Россия – новая социальная реальность. Бедные. Богатые. Средний класс/ под ред.М.К. Горшкова, Н.Е.Тихоновой.. – М.: Наука 2004. – 259 с.
11. Средние классы в России: экономические и социальные стратегии / под ред. Т. Малевой; Моск. Центр Карнеги. – М.: Гендальф, 2003. – 506 с.

Аннотация

РОЛЬ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИИ СРЕДНЕГО КЛАССА.

Ким М. М. д.э.н., профессор, Чатченко Т.В. к.э.н., доцент
Харьковский национальный университет имени В. Каразина
Дефорж С.Ю., к.э.н., доцент

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

В статье рассмотрена роль распределения доходов населения и политики их перераспределения в формировании и функционировании среднего класса.

Ключевые слова: средний класс, доходы населения, факторы дифференциации его доходов, государственная политика перераспределения доходов.

Summary

THE ROLE OF THE DISTRIBUTION OF INCOME OF THE POPULATION IN THE FORMATION AND FUNCTIONING OF THE MIDDLE CLASS

Kim M.N., Ph D, professor, Chatchenko T.V., PhD, associate professor
V.N Karazin Kharkiv National University
Defforge S.Y. PhD, associate professor
Kharkov National Automobile- Highway University

The article is devoted to study of role household income's distribution and policy of their redistribution in the forming and functioning of middle class.

Key words: middle class, income of household, factors of household income's differentiation, state policy of their redistribution.